

ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

The Values of the Thai Women in the Northeast to Marry across Cultures

พระพรหมวิสุทธิ ฉันทธมฺโม (พิศแสนสุวรรณ)¹/

พุทธชาติ แผนสมบุญ² / พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ³

Phraphromvisut Chanthathammo (phidsansuwan) /

Phutthachat Pheansomboon / Phramaha Phuen Kittisophano

¹สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhist Psychology Program, Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{2,3}อาจารย์ที่ปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Advisors, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม 2) ศึกษาปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม และ 3) ศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผลจากการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นแบบธรรมดา คือ บริโภคอาหารที่เป็นอาหารไทย สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ไม่เน้นความประณีต สวยงาม เครื่องนุ่งห่มในเวลาปกติ นุ่งห่มเรียบง่าย ปัจจัย เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงอีสานตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ คือ ความยากจนซ้ำซาก และความกตัญญู (ค่านิยมเรื่องการเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่) เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติมักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีเงิน โอกาส และความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น อย่างเห็นได้ชัด ส่วนค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงที่ต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อยกระดับตนเองให้สูงขึ้น ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มีชีวิตที่มั่นคง

คำสำคัญ : ค่านิยม, ผู้หญิงไทยชาวอีสาน, การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

Abstract

The study consisted of three main objectives: 1) to study ways of life of Thai women in the Northeast (Isan) who got cross-culturally married, 2) to investigate factors and causes of making a decision to get cross-culturally married, and 3) to find out values of Isan Thai women who got cross-culturally married. The results showed that: Regarding the way of life of the Isan women who married across cultures before marriage with foreigners. Their main factor in living a simple life was to consume simple Thai food. Their house was built in order to meet the needs of the main use, not emphasize the exquisite and beautiful house. Their clothes in the normal time was simple. The main reason why Isan women made the decision to have a foreign husband was the repetitive poverty and to return gratitude to their parents. It was the value of being a good daughter to raise a parent. And because of marriage to a foreigner, it often results in better quality of life, money, opportunities and stability in life. For the value of Isan Thai women married across cultures, they wanted to marry foreigners in order to elevate themselves in the aspects of economic success and life stability.

Keyword: values, Thai women in the northeast, marry across cultures

บทนำ

ในสมัยก่อนการที่หญิงชายต่างเชื้อชาติ ศาสนา หรือต่างถิ่นต่างแดนจะมาพบรักและแต่งงานกันมิใช่เป็นเรื่องง่าย เพราะนอกจากปัญหาระยะทางที่ห่างไกลแล้ว ยังมีอุปสรรคในเรื่องวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอีกด้วย แต่ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการพัฒนาทางคมนาคมที่ทันสมัยได้ทำให้โลกกลายเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ดังนั้น การแต่งงานข้ามชาติ ต่างศาสนาจึงมิใช่เรื่องแปลกอีกต่อไป แต่กลับทวีจำนวนมากขึ้นด้วยซ้ำ อย่างไรก็ตาม การที่หญิงสาวชายหนุ่มเลือกคู่ครองเป็นชาวต่างชาติต่างภาษาจะเกิดขึ้นเพราะความรักหรือสาเหตุอื่นใด โดยเฉพาะหญิงไทยในชนบทที่สมัยหนึ่ง หากใครแต่งงานกับชาวต่างชาติมักเป็นที่ดูถูกดูแคลน แต่มายุคนี้กลับเป็นที่ยอมรับมากขึ้น การแต่งงานข้ามชาติไม่ได้เป็นเพียงช่องทางสู่การมีฐานะเศรษฐกิจที่ดีขึ้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ต้องสะท้อนความหลากหลายของเงื่อนไขต่าง ๆ และความซับซ้อนของผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนรวมทั้งการมองปรากฏการณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมภายใต้

การเผชิญหน้าของท้องถิ่นกับโลกาภิวัตน์ ซึ่งท้าทายต่อเพศภาวะ ชนชั้น และบรรทัดฐานของสังคม เหตุผลที่ผู้หญิงเลือกชาวต่างชาตินั้นแม้หลายคนอาจไม่เข้าใจว่าเป็นการเลือกในลักษณะทางเศรษฐกิจหรือเงินทองแต่ผู้หญิงเหล่านี้จะทำให้คนในหมู่บ้านรวมถึงตนเองเกิดการเรียนการใช้ชีวิต เรียนรู้ความอดทนเรียนรู้การวางแผนการใช้เงินและความรับผิดชอบ ผู้หญิงไทยที่ไปอยู่กับชาวต่างชาติไม่ได้เป็นเพียงแม่บ้านธรรมดาๆ แต่ไปทำงานเพราะจริงๆ แล้วชาวต่างชาติไม่ได้ร่ำรวย ฝ่ายหญิงต่างหากที่ร่ำรวย เป็นเพราะค่าเงินที่แตกต่างกันทำให้มองว่าฐานะและเศรษฐกิจของฝรั่งนั้นรวยมากกว่าคนไทย การท่องเที่ยวของสามีฝรั่งจะใช้จ่ายในลักษณะที่ไม่ได้ใช้จ่ายในประเทศบ้านเกิดของเขา เวลาในเมืองไทยเขาอยากจะมีความสุข ให้มากที่สุด ซึ่งเชื่อมโยงกับภาพความเป็นไทยกับความเป็นเมืองท่องเที่ยวที่เป็นสวรรค์สำหรับชาวต่างชาติ สามีฝรั่งจำนวนมากมีโอกาสด้านเศรษฐกิจ มีหลายคู่ที่มาลงทุนทางธุรกิจในเมืองไทย เช่น ทำสวนยางพาราในภาคอีสาน ใช้แรงงานญาติของภรรยา โดยไม่ต้องทำอะไรนอกจากมีที่ดินและญาติภรรยา และยังเป็น ผู้อุปถัมภ์ญาติภรรยาอีกด้วย ในเรื่องบ้านเกิดของภรรยากับภาพลักษณ์ความเป็นไทย สามีจำนวนมากบอกว่าบ้านเกิดภรรยาไม่ใช่ตัวแทนภาพลักษณ์เมืองไทยอย่างที่เขารู้จักและรู้สึก ในขณะที่ภรรยาจะรับเรื่องการสร้างบ้านที่บ้านเกิดเพื่อจะได้อยู่ใกล้ญาติพ่อแม่พี่น้องและเครือข่ายความสัมพันธ์เดิมของตัวเอง

นอกจากนี้ จำนวนการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการที่สังคมชนบทให้การสนับสนุนลูกหลานของตนเองไปแต่งงานกับชาวต่างชาติมากขึ้น ซึ่งหากฝ่ายหญิงมีญาติที่เคยแต่งงานกับชาวต่างชาติมาแล้ว ก็จะพยายามแนะนำให้ญาติพี่น้องของตนเองได้รู้จักกับญาติของสามีที่เป็นชาวต่างชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายรู้จักกันมากขึ้น รวมทั้งพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็ให้การสนับสนุน เพราะมองว่าการแต่งงานดังกล่าวจะช่วยให้ฐานะของครอบครัวดีขึ้น

ปัจจุบันสังคมไทยมีการสร้างครอบครัว (Family Formation) รูปแบบใหม่ที่เป็นการสร้างครอบครัว ร่วมกับชาวตะวันตกหรือครอบครัวข้ามวัฒนธรรม ถือ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทัศนคติ ที่ถูกหล่อหลอมด้วยวิธีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่เข้ามา พร้อมทับกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อน มากกว่ารูปแบบที่เคยเป็นมาในอดีต (Thawesit et al, 2556: 23-46) ปรากฏการณ์การสร้างครอบครัวของหญิงไทยในชนบทกับคู่สมรสชาวต่างประเทศ

โดยเฉพาะชาวยุโรป และอเมริกา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นค่านิยมใหม่ในการสร้างครอบครัวและมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น (Tosakul, 2010: 179-200)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมคือ เศรษฐกิจครัวเรือนของผู้หญิงที่สมรส ข้ามวัฒนธรรมมีสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งการมีทรัพย์สิน มีความสามารถในการจับจอง ครอบครัว และมีที่ดินสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้น ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวก และความสามารถในการลงทุนหรือมีกิจการเป็นของตนเอง (Prompakping et al, 2548: 23) นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงจูงใจในเชิงเศรษฐกิจ ถือเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงจากประเทศกำลังพัฒนา ตัดสินใจสมรสข้ามวัฒนธรรมและผู้หญิงรับรู้ว่าคุณภาพทางสังคมของตนเองจะดีขึ้นเมื่อได้สมรสกับชาวตะวันตก (Bojars, 1989: 457-485) อีกทั้งผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมมีความพึงพอใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกับสามีชาวต่างชาติ เพราะครัวเรือนของผู้หญิงได้รับความสุข สะดวกสบายด้วย (Adulakul, 2006: 296-311)

ปรากฏการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสะท้อนว่า การสมรสข้ามวัฒนธรรมไม่ได้นำมาซึ่งสถานะ เศรษฐกิจครัวเรือนและความเป็นอยู่ของผู้หญิงดีขึ้น เพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าการสมรสข้ามวัฒนธรรม อาจนำมาซึ่งสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีอย่างลงด้วยเช่นกัน ผลการศึกษาจะก่อให้เกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะเศรษฐกิจครัวเรือน และความเป็นอยู่ของครัวเรือนผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนในการช่วยเหลือครัวเรือนผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมให้สอดคล้องตามสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์การสมรสข้ามวัฒนธรรมยังส่งผลต่อข้อจำกัดในการทำนิติกรรมในเชิงกฎหมาย เช่น การที่สามีชาวต่างชาติตั้งใจทิ้งร้างภรรยาคนไทย โดยเดินทางกลับประเทศของตนและไม่กลับมา ประเทศไทยอีก ทำให้ผู้หญิงไทยไม่สามารถทำนิติกรรมบางอย่างที่กฎหมายกำหนดว่าต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรส เช่น นิติกรรมการซื้อขาย อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการที่ผู้หญิงไทยบางราย ถูกบังคับจากคู่ครองของตนให้ออกไปหางานทำนอกบ้าน โดยการบังคับให้ขายบริการทางเพศ ซึ่งหากไม่ยินยอม ก็จะถูกทำร้ายร่างกายอีกด้วย (Aryuwat et al, 2011: 2)

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจจะทำงานวิจัยนี้จะศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมอันเป็นประเด็นหนึ่งที่มีผลต่อครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ดังกล่าว จึงเป็นที่

น่าสนใจศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเหล่านั้น ลักษณะและสาเหตุ การแต่งงานของพวกเขามีลักษณะการแต่งงานเป็นอย่างไรมาจากอะไร ผลกระทบที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลเหล่านี้ โดยการแต่งงานกับชาวต่างชาติของผู้หญิง/ชาวอิสลามนั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตที่เป็นทางเลือกที่เปิดกว้างในสังคมปัจจุบันที่พวกเขาจะเรียนรู้มันและตัดสินใจด้วยตัวของพวกเขาเอง และทัศนคติของครอบครัวและสังคมก็อย่างไรตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แนวทางให้การคุ้มครองและหลักประกันของสตรีอิสลามที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอิสลามที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม
2. ศึกษาปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม
3. ศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอิสลามกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ข้อมูลจากการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงความรู้ หลักการทางพระพุทธศาสนา บุคคล และการประยุกต์ใช้หลักพุทธจิตวิทยา ในศึกษาค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอิสลามกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม โดยมีวิธีการศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูล เอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอิสลามกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมจากพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารประกอบการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอิสลามที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่เหมาะสม รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พร้อมกับเสนอความคิดเห็นของผู้วิจัยเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า

หญิงไทยในภาคอิสาน จริงหรือไม่ว่า หญิงชาวอิสลามก่อนแต่งงานมีความเป็นอยู่ดี พบว่าส่วนใหญ่ มีความเป็นอยู่ที่ยากจนบ้างและบ้างครอบครัวมีฐานะที่ดีขึ้น เมื่อวิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป กลายเป็นบริโภคนิยม ทำให้เกิดค่านิยมเรื่อง การแต่งงานกับชาวต่างชาติในกลุ่มหญิงไทย

จากการวิจัยของนักวิจัยหลายสถาบันก็มีทั้งผลดีและผลเสีย เมื่อเด็กๆ รับรู้ว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ต้องการยกฐานะตัวเองขึ้นมาด้วยวิธีนี้เช่นกัน แนวคิดดังกล่าวเชื่อว่าพื้นฐานทางครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญ สภาพทางสังคมและการบริโภคนิยมเป็นตัวช่วยผลักดัน ทำให้คาดการณ์ว่าแนวโน้มเยาวชนอยากแต่งงานกับชาวต่างชาติมีสูงขึ้นซึ่งให้เห็นถึงทัศนคติว่าคนเชื่อมโยงกับสังคมวัตถุนิยมมากขึ้น เป็นตัวกระตุ้นให้คนมีความต้องการมากขึ้น ใจร้อนมากขึ้น ไม่รอเก็บเงินเก็บทองเพื่อสร้างฐานะแต่ต้องการจะใช้วิธีนี้แทนเรียกได้ว่า “ใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำสังคม” ปัจจุบันสังคมไทยมีการสร้างครอบครัว (Family Formation) รูปแบบใหม่ที่เป็นการสร้างครอบครัวร่วมกับชาวตะวันตกหรือครอบครัวข้ามวัฒนธรรม ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทัศนคติที่ถูกหล่อหลอมด้วยวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่เข้ามาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนมากกว่ารูปแบบที่เคยเป็นมาในอดีต ปรากฏการณ์การสร้างครอบครัวของหญิงไทยในชนบทกับคู่สมรสชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวยุโรปและอเมริกา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นค่านิยมใหม่ในการสร้างครอบครัวและมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น (Tosakul, 2010: 179-200)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรม คือค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมมีสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งการมีทรัพย์สิน มีความสามารถในการเงินซื้อครอบครัว และมีที่ดินสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้น ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวก และความสามารถในการลงทุนหรือมีกิจการเป็นของตนเอง (Prompakping et al, 2548: 45) นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงจูงใจในเชิงเศรษฐกิจถือเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงจากประเทศกำลังพัฒนาตัดสินใจสมรสข้ามวัฒนธรรม และผู้หญิงรับรู้สถานภาพทางสังคมของตนเองจะดีขึ้นเมื่อได้สมรสกับชาวตะวันตก (Borjas, 1989: 457-485) อีกทั้งผู้หญิงที่สมรสข้ามวัฒนธรรมมีความพึงพอใจที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกับสามีชาวต่างชาติ เพราะครัวเรือนของผู้หญิงได้รับความสุขสบายด้วย (Aedsakul, 2006: 296-311)

ผลการวิจัย

1. วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม พบว่า วิถีชีวิตผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นแบบ

ธรรมดา คือบริโภคอาหารที่เป็นอาหารไทย สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางประโยชน์ ใช้สอยเป็นหลักไม่เน้นความประณีต สวยงาม เครื่องนุ่งห่มในเวลาปกตินุ่งห่มเรียบง่ายในงานบุญประเพณีจะแต่งตามสมัยนิยมแต่ไม่โชว์สัดส่วน การรักษาโรคส่วนใหญ่ใช้วิธีการพบแพทย์ตามโรงพยาบาลของรัฐบาล วิธีชีวิตโดยทั่วไปของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมหลังแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นที่ดีขึ้นมีการรับประทานอาหารผสมผสานกัน ระหว่างของคนไทยกับต่างชาติ สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นมีลักษณะสี่เหลี่ยมสวยงาน มีรั้ว มีบริเวณ รูปทรงทันสมัยคล้ายวัฒนธรรมต่างชาติ เครื่องนุ่งห่มนิยมสวมกางเกงและเสื้อสำเร็จรูปที่หาซื้อได้ตามท้องตลาดโดยเน้นการโชว์สัดส่วน การรักษาโรคส่วนใหญ่ใช้วิธีการพบแพทย์ตามโรงพยาบาลของรัฐบาล วิธีชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมหลังแต่งงานกับชาวต่างชาติ ต้องเดินทางติดตามสามีตลอดเวลา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ ห่วงเหินครอบครัวเดิม สภาพโภชนาการในครอบครัวเดิมดีขึ้น นารายได้มาใช้จ่ายในการบริโภคเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นสามารถส่งสมาชิกในครอบครัวเรียนในระดับสูงขึ้นเพราะมีรายได้ประจำเดือน จนมีเงินเหลือสำหรับเก็บออมมีการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ ได้แก่ พัฒนาการแต่งกายเป็นแบบสากลมากขึ้น วัฒนธรรมการรับประทานอาหารเป็นแบบชาวตะวันตก ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานกับวัฒนธรรมตะวันตกและผู้หญิงไทยชาวอีสานมีทัศนคติที่ดีต่อสามีชาวต่างชาติ รวมทั้งให้ความเคารพสามีและปฏิบัติตัวเป็นภรรยาที่ดี

2. ปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงอีสานตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ คือ ความยากจนซ้ำซาก และความกตัญญู (ค่านิยมเรื่อง การเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่) เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติมักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีเงิน โอกาส และความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงกลุ่มนี้อธิบายว่าเงินไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่ทำให้ตนตัดสินใจแต่งงานกับผู้ชายต่างชาติ เหตุผลที่สำคัญมากเช่นกันก็คือผู้ชายต่างชาติไม่ยึดติดกับอดีตและพรหมจรรย์ของผู้หญิง ให้เกียรติผู้หญิง และมีความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ชายไทย ผู้หญิงบางคนที่ผ่านมาแต่งงานมาแล้ว เป็นหม้ายและมีลูกติด กล่าวว่า เป็นเหมือน “ปาฏิหาริย์” ที่ร่างกายของตนยังมีคุณค่าอยู่ และมีอำนาจขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

การแต่งงานใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างคนที่มิภูมิหลังทางวัฒนธรรมเดียวกันนั้นเป็นเรื่องยากอยู่แล้ว การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนที่มิภูมิหลังทางภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจน

ทัศนคติและค่านิยมแตกต่างกัน ยังเป็นเรื่องยากขึ้นไปอีก ทั้งสองฝ่ายจะต้องปรับตัวเข้าหากันเพื่อ ประคับประคองให้ชีวิตคู่อยู่รอดได้อย่างยั่งยืน อุปสรรคสำคัญในช่วงแรกคือเรื่องภาษา บางคู่อยู่กัน 3 เดือนโดยไม่ได้พูดกันเลย เพราะพูดภาษาไม่ได้ ต้องสื่อสารกันโดยใช้ภาษาใบ้และวาดรูปเอา แต่ โดยทั่วไปแล้วสามี่ฝรั่งจะส่งภรรยาไปเรียนภาษา ซึ่งผู้หญิงเหล่านี้ก็จะพูดได้คล่องมาก (แต่มักอ่าน- เขียนไม่ได้) เมื่อปรับตัวได้แล้ว ผู้หญิงมักจะหาช่องทางทำธุรกิจของตัวเอง เช่น เปิดร้านอาหาร ผับ บาร์เล็กๆ

ชายฝรั่งที่แต่งงานกับหญิงไทย ส่วนใหญ่เป็นชายชราที่ผ่านการหย่าร้างหรือภรรยาเดิม เสียชีวิตไปแล้ว รู้สึกว่าเหงา และรู้สึกว่าได้รับการเติมเต็มจากชีวิตชุมชนแบบอีสาน ความสัมพันธ์ ของทั้งสองฝ่ายเป็นแบบเติมเต็มกันและกัน ฝ่ายชายได้รับการดูแลเอาใจใส่ ส่วนฝ่ายหญิงก็ได้รับ ความมั่นคงในชีวิต สามี่ฝรั่งส่วนใหญ่เข้าใจดีว่าภรรยาของตนมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือพ่อแม่ญาติพี่น้อง ของเธอ หลายคนที่ได้มาเยี่ยมบ้านเกิดของภรรยาก็ประทับใจวัฒนธรรมไทย

ผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติมักจะมีเหตุผลส่วนตัวในการตัดสินใจเลือกสามี่ที่ แตกต่างกันไป แต่เหตุผลส่วนใหญ่ที่ผู้หญิงใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกสามี่ชาวต่างชาติ เมื่อ ถูกถามว่าเป็น เพราะเหตุใดเธอจึงเลือกสามี่คนนี้ คือ เขาเป็นคนดี ไม่รังเกียจที่จะช่วยเหลือเธอและ ครอบครัว เขาเข้าใจ ให้เกียรติในทุกเรื่อง แต่ชาวต่างชาติบางคนก็ไม่ใช่เช่นนั้นทุกคน

ดังนั้น ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจแต่งงานกับชาวต่างชาติ การเตรียมการและเตรียมตัวที่ดี เป็นสิ่งสำคัญเพราะสิ่งนี้เองจะเป็นเหมือนอาวุธประจำกายไม่ให้ใครมาเอาเปรียบและทำร้ายท่านได้ โดยที่ท่านไม่มีทางสู้ จะเห็นได้ว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากอีกต่อไปถ้าหากท่านรู้วิธีการที่ถูกต้องว่าท่านควรจะเตรียมตัวอย่างไร เลือกอย่างไร และทำอย่างไรกับ ชีวิตของท่าน และสิ่งนี้เองที่จะบ่งบอกได้ว่าท่านได้เลือกสิ่งที่ดีที่สุดและทำดีที่สุดให้กับชีวิตของท่าน แล้วหรือยังผลการวิจัยสรุปได้ว่า เส้นทาง การเข้าสู่การแต่งงานข้ามชาติมีหลายเส้นทางได้แก่การพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา การติดต่อผ่านเครือข่าย การไปทำงานต่างประเทศ การแสวงหาตาม แหล่งท่องเที่ยว และการติดต่อผ่านเอเย่นต์ การแต่งงานกับชาวตะวันตกส่วนใหญ่เกิดจากการพบรักด้วยการนำพาของโชคชะตา ส่วนการแต่งงานกับชาวตะวันตกส่วนใหญ่เป็นความตั้งใจที่จะ แสวงหา สามี่ และมีการใช้ช่องทางหลายช่องทาง การวิจัยพบว่า หญิงที่เข้าสู่การแต่งงานแม้ว่าจะมี สภาพในการดำรงชีวิตที่ลำบาก แต่ก็ไม่ใช่กลุ่มคนที่จนที่สุดของชุมชน ภายหลังจากการเข้าสู่ การแต่งงาน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรของครัวเรือน โดยเฉพาะทรัพยากรทางวัตถุ และ

การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก มีการช่วยเหลืองานส่วนรวมของชุมชน และการลงทุนปรับปรุงหรือสร้างบ้านใหม่ มากกว่าผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก การแต่งงานกับชาวต่างชาติ เป็นเรื่องที่ชุมชนให้การยอมรับ และมีได้มีการกีดกัน หรือมีทัศนคติในทางลบต่อการแต่งงาน และผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ชุมชนไม่ค่อยพอใจกับการประเพณีตัวในบางด้าน อย่างเช่นการแต่งกายหรือการเล่นการพนันของ หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก กลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันตก ให้คุณค่าในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจก มากกว่ากลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานกับชาวตะวันออก ทั้งกลุ่มที่แต่งงานกับชาวตะวันตกและชาวตะวันออก ต่างก็ยังคงความสัมพันธ์กับครัวเรือนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง และในบางด้านพบว่า ความสัมพันธ์มีมากขึ้น

3. ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม พบว่า การศึกษาถึง ค่านิยมที่กำลังเติบโตขึ้นของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับสามีชาวต่างชาติได้ระบุถึงแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรมอื่นๆ อีกมากมายที่กำลังขับเคลื่อนให้ผู้หญิงไทยเดินเข้าสู่การแต่งงานกับชาวต่างชาติ เช่นเดียวกับในสังคมอื่นๆ มันเป็นเรื่องปกติสำหรับผู้หญิงที่ต้องการ “แต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อยกระดับตนเองขึ้น” แน่แน่นอนว่านี่คือคุณภาพที่เป็นปกติวิสัยที่กำลังขับเคลื่อนผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ และในประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่การไม่แต่งงานหรือมองหาการแต่งงานกับคู่ชีวิตที่คู่ควรมากกว่า ในการศึกษาวิจัยค้นพบว่า ผู้ชายจำนวนมากที่มองหาภรรยาชาวไทยนั้น จะมีพื้นฐานความปลอดภัยทางการเงินที่น้อยกว่า ซึ่งบ่อยครั้งจะเกี่ยวเนื่องกันกับการขาดการศึกษาด้วย ที่น่าสนใจคือ กลุ่มนักธุรกิจชายที่เดินทางบ่อยและผู้ที่ทำงานอยู่ในงานบริการนานาชาติ ก็เข้ามาเป็นหนึ่งในส่วนนี้ด้วยเช่นกัน แรงขับเคลื่อนอินเทอร์เน็ตและแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ได้เปิดโอกาสในเรื่องแนวความคิดของการมีสามีชาวต่างชาติต่อผู้หญิงไทยซึ่งกำลังมองหาสามีเพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ในครอบครัวที่ให้ความสำคัญแก่ญาติทางฝ่ายหญิงแบบไทยแท้ นอกเหนือไปจากนั้น การเพิ่มขึ้นของเวลาว่างและระดับการศึกษาในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทยได้เพิ่มจำนวนของผู้หญิงไทยที่อยู่เป็นโสด เพื่อรอการแต่งงานกับคู่ครองที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้นอีกด้วยตามประเพณีปฏิบัติแล้ว ผู้ชายไทยมักจะมองหาภรรยาหรือคู่ครองที่เป็นสาวบริสุทธิ์และไม่เคยผ่านการใช้ชีวิตร่วมกับชายใดมาก่อน ความล้มเหลวของการแต่งงานและความกดดันทางเศรษฐกิจ ได้เพิ่มจำนวนการเลิกรามากขึ้นในประเทศไทยเช่นเดียวกับในส่วนอื่นของโลก ผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างที่สืบเนื่องมาจากผลของความล้มเหลวนั้น ได้สร้างส่วนที่สำคัญของ

ประชากรของผู้หญิงไทยที่มองหาสามีชาวต่างชาติ นี่เป็นกรณีเฉพาะที่ซึ่งผู้หญิงจะมีระดับของการศึกษาที่สูงกว่า

อภิปรายผล

ค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม สถาบันครอบครัวในภาคอีสาน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีสมาชิกแต่งงานกับชาวต่างชาติได้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมในการเลือกคู่ครองไปอย่างสิ้นเชิง ในสังคมอีสานดั้งเดิม พ่อแม่มักจะเป็นผู้หาคู่ครองให้กับบุตรหลาน การแต่งงานมักจะเป็นการจัดหาโดยพ่อแม่ บ่อยครั้งเป็นลักษณะคลุมถุงชน แต่ในปัจจุบันนี้ สังคมอีสานกำลังเปลี่ยนค่านิยมทางด้านการเลือกคู่ครอง โดยในการเลือกคู่ครองจะให้ความสำคัญกับความรักน้อยลงมุ่งคำนึงถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นหลักทำให้หญิงไทยสามารถตัดสินใจแต่งงานกับสามีฝรั่งได้ ทั้ง ๆ ที่บางคู่อาจไม่เคยพบกันมาก่อนวันแต่งงานเลย ที่เป็นเช่นนี้เพราะสาวชาวอีสานที่มีสามีเป็นฝรั่งคิดว่า หากสามีตนเองมีเงินคนในหมู่บ้านก็ยอมรับนับถือเอง

“สิ่งที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ หญิงที่แต่งงานกับฝรั่งนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจและมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม มีเงินฝากในธนาคาร มีเครื่องประดับ สร้อย แหวน ทองติดตัวมากขึ้น มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินภายใต้ชื่อของภรรยา มีการปลูกบ้านหรือต่อเติมบ้านใหม่ในรูปทรงตะวันตกมากขึ้น อันเนื่องมาจากการได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากสามีชาวต่างชาติ ผลทำให้คนในชุมชนเกือบ 90% พูดว่า หากมีลูกสาวก็อยากจะให้แต่งงานกับชาวต่างชาติ เสียขายที่ลูกยังเด็กอยู่ โตไม่ทันไม่อย่างนั้นก็จะให้แต่งงานกับชาวต่างชาติเช่นกัน”

การแต่งงานข้ามชาติส่งผลให้เกิดความอ่อนแอและขาดความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านการใช้ภาษากับเด็กรุ่นใหม่ที่เป็นลูกครึ่ง ดังจะเห็นได้จากพ่อแม่มีการใช้ภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในการสื่อสารกับบุตรมากขึ้น ทำให้บุตรหรือเด็กรุ่นใหม่สับสนในการใช้ภาษาและไม่มีความคล่องหรือเชี่ยวชาญภาษาใดภาษาหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นไทยหรืออังกฤษ ในส่วนของภาษาอังกฤษเด็กก็จะใช้ภาษาพื้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวันเท่านั้น ไม่มีโอกาสที่จะได้ใช้คำหรือสนทนาในเรื่องที่เป็นนามธรรมแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะขีดระดับการศึกษาของพ่อแม่และสถานการณ์ในชีวิตประจำวันในชุมชนไม่มีบริบทพอที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านภาษาหรือปรัชญาแนวคิดทั้งไทยและอังกฤษแต่อย่างใด อีกทั้งในหลายพื้นที่มีฝรั่งมาอยู่กันมาก ในหลายหมู่บ้านจะมีการติดป้ายบอกชื่อสินค้าและราคาสินค้าเป็นภาษาอังกฤษ ในร้านขายอาหารก็จะมีชื่ออาหารหรือรายการอาหารและราคาเป็น

ภาษาอังกฤษซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ในชนบทที่มีเขยฝรั่งมาก ๆ ภาษาอังกฤษเริ่มมีบทบาทและทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารแทนภาษาไทยดังจะเห็นได้ว่า ในหมู่บ้านที่มีเขยฝรั่งอยู่กันมาก ๆ ก็จะมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการค้าขายระหว่างคนไทยกับเขยฝรั่ง การซื้อขายสินค้าระหว่างเขยฝรั่งกับคนไทยผู้ขายสินค้า จึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามลำพังโดยขาดองค์ประกอบของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังแต่ก่อน เพราะพบว่า ค่านิยมของการต้องการให้ลูกหลานแต่งงานกับฝรั่งชาวต่างชาตินั้นมีผลกระทบไปถึงคนรุ่นวัยที่คาดคิดว่าจะป็นรุ่นวัยที่อนุรักษ์ ความคิดและขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของสังคมไว้แต่ในความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น ปู่ย่าตายายในหมู่บ้านทุกคนล้วนอยากจะให้ลูกหลานแต่งงานกับคนต่างชาติ

“ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้เฒ่าผู้แก่มองว่าการแต่งงานกับฝรั่งเป็นการลดภาระของผู้สูงอายุ เนื่องจากปัจจุบันคนไทยหากแต่งงานกันเอง เวลาเมื่อลูกโตก็มักจะเอามาให้ปู่ย่าตายายเลี้ยง แต่หากได้ลูกเขยฝรั่งก็จะเอาลูกหลานไปเลี้ยงเมืองนอก หากไม่เอาไปเลี้ยงก็มีเงินมากพอที่จะจ้างที่เลี้ยงมาดูแล ทำให้ไม่เป็นภาระแก่ผู้สูงอายุ ไม่เพียงแต่ปู่ย่าตายายต้องการสนับสนุนให้ลูกหลานตัวเองแต่งงานกับชาวต่างชาติเท่านั้น แม้แต่เด็ก ผู้หญิงเอง พอเข้าไปถามว่าโตขึ้นหนูอยากจะเป็นอะไร เขาบอกว่า หนูอยากจะทำเครื่องบินไปเมืองนอก แล้วไปมีสามีเป็นชาวต่างชาติ”

สรุปผลวิจัย

วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมก่อนแต่งงานกับชาวต่างชาติ มีปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิตเป็นแบบธรรมดา คือบริโภคอาหารที่เป็นอาหารไทย สำหรับที่อยู่อาศัย สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางประโยชน์ ใช้สอยเป็นหลักไม่เน้นความประณีต สวยงาม เครื่องนุ่งห่มในเวลาปกตินุ่งห่มเรียบง่าย ปัจจัยและสาเหตุของการตัดสินใจแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงอีสานตัดสินใจเป็นภรรยาชาวต่างชาติ คือ ความยากจนซ้ำซาก และความกตัญญู (ค่านิยมเรื่องการเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่) เพราะการแต่งงานกับชาวต่างชาติมักทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีเงิน โอกาส และความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่วนค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ผู้หญิงที่ต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติเพื่อยกระดับตนเองให้สูงขึ้น ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มีชีวิตที่มั่นคง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1) การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมไม่ได้เกิดจากความต้องการมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเป็นประเด็นหลักอย่างที่สังคมมองพวกเขาเท่านั้น แต่เกิดจากโอกาสที่พวกเขาพบกันและมีความรักความเอื้ออาทรที่พวกเขามีต่อกัน จึงสามารถแต่งงานและอยู่อาศัยด้วยกันได้

2) ควรส่งเสริมการศึกษาภาษาต่างประเทศในระดับพื้นฐานให้ทั่วถึงมากขึ้นและการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติทั้งตะวันตกและตะวันออก เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อนร่วมโลกที่ไร้พรมแดนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมและการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ในการทำวิจัยในด้านอื่นที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับค่านิยมของผู้หญิงไทยชาวอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมดังนี้

1) ศึกษาผลกระทบจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในชุมชนชนบทและเมืองของผู้หญิงไทยชาวอีสาน

2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตในต่างแดนของผู้หญิงไทยชาวอีสาน

เอกสารอ้างอิง

- คุณุณี อายุวัฒน์ และคณะ. (2554). โครงการการศึกษาแนวทางการป้องกันและช่วยเหลือผู้คุมครอง
ผู้หญิงที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ. (2558). การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบทอีสาน.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์และคณะ. (2556). ประชากร และสังคมอาเซียน:ความท้าทายและโอกาส. นครปฐม:
โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2549, มีนาคม). การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงชนบทในเขตจังหวัด
อุดรธานี. วารสารรามคำแหง. 24(3) : 296-311.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International Migration
Review*. 23(8): 457-485.
- Tosakul, R. (2010). *Cross-border marriages: Experiences of village women from Northeastern
Thailand with western men*. In:Yang, W. S. ve Lu, M. C. W. (Ed.), Asian cross-border
marriage migration: Demographic patterns and social issues. Amsterdam: University
Press, 179-200.

Translated Thai References

- Aedsakul, S. (2006, March). Cross-Cultural Marriage of Rural Women in Udon Thani Province.
Journal of Ramkhamhaeng. 24(3) : 296-311. [in Thai]
- Aryuwat, D. et al. (2011). *Program for the prevention and support of women protection
workers*. Khon Kaen : Khon Kaen University. [in Thai]
- Prompakping, B. et al. (2548). *Cross-cultural marriage of the Isan rural woman*. Khon
Kaen : Khon Kaen University. [in Thai]
- Thawesit, S. et al. (2556). *ASEAN population and society : Challenges and opportunities*. Nakhon
Pathom: October Printing House. [in Thai]

ผู้เขียน

พระพรหมวิสุทธิ์ ฌนุทธมโหม/พิศแสนสุวรรณ
สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
128 หมู่ที่ 3 วัดวังปลัด ต.บ้านแพ อ.คูเมือง จ.บุรีรัมย์ 31190
โทรศัพท์: 083-3721601 อีเมล: nattaphaon2014@gmail.com

Author

Phraphromvisut Chanthathammo(phidsansuwan)
Buddhist Psychology, Faculty of Humanities,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
128 Moo 3 Wang Parad Temple, Banphae Sub-district,
Kumuang District, Buriram Province, 31190
Tel.: 083-3721601 E-mail: nattaphaon2014@gmail.com